

**СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ВБИВСТВ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ОДИНОКИХ ОСІБ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ ЇХ МАЙНОМ****METHODS OF COMMITTING MURDERS OF ELDERLY PERSONS
AND SINGLE PERSONS CONNECTED WITH POSSESSION OF THEIR PROPERTY**

Павлюк О.С., к.ю.н.,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

Однією з найбільш тривожних тенденцій в сучасному суспільстві є позбавлення життя літніх людей, які володіють заощадженнями, іконами, предметами антикваріату, медалями та орденами і, головне, нерухомістю. Дані злочини мають значний суспільний резонанс, оскільки жертвами таких вбивств стають особи похилого віку, тим паче, якщо вони є самотніми людьми, тим більше небезпека їй загрожує, особливо, якщо вона проживає в квартирі з великою площею. Як наслідок, стаються випадки «безвісного зникнення» та вбивств даної категорії осіб після оформлення дарчої на житло або договору соціальної ренти.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень в напрямку розслідування кримінальних правопорушень, в тому числі і різноманітних вбивств, питання вдосконалення цього процесу залишається актуальним. Адже відповідно від змін, що відбуваються у суспільстві, у законодавстві, тощо, з'являються нові способи їх вчинення. Маючи на меті незаконне збагачення, злочинці вигадують все більш нові способи вчинення та відповідно приховування кримінальних правопорушень. Відіграючи важливу роль у формуванні системи методики розслідування злочинів, спосіб вчинення кримінальних правопорушень виступає центральним і обов'язковим компонентом криміналістичної характеристики.

Аналіз правоохоронної практики свідчить, що під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень, слідчі відчувають суттєві ускладнення, пов'язані насамперед з дефіцитом інформації про основні способи вчинення вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном.

У статті досліджено основні структурні елементи способу вчинення вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, визначено дії щодо підготовки та вчинення зазначених злочинів. На основі вивчення практики розслідування даних злочинів встановлено найбільш типові способи їх вчинення, а саме нанесення потерпілому пошкоджень тупими, твердими предметами; нанесення потерпілому пошкоджень колючо-ріжучими, рублячими предметами; шляхом нанесення пошкоджень руками і ногами; задушення петлею або шляхом закриття м'яким предметом дихаючих органів (рота і носа); утоплення; введення в організм смертельних ін'єкцій.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, розслідування, вбивство, спосіб вчинення, особи похилого віку.

One of the most disturbing trends in modern society is the killing of elderly people who own savings, icons, antiques, medals and orders and, most importantly, real estate. These crimes have a significant public resonance, since the victims of such murders are elderly people, especially if they are alone. The older a single person is, the more danger he faces, especially if he lives in an apartment with a large area. As a result, there are cases of "disappearance" and murders of this category of persons after signing a housing deed or a social rent contract.

Despite a significant amount of scientific research in the direction of the investigation of criminal offenses, including various murders, the issue of improving this process remains relevant. After all, according to the changes taking place in society, in legislation, etc., new ways of their implementation appear. With the goal of illegal enrichment, criminals invent more and more new ways of committing and, accordingly, concealing criminal offenses. Playing an important role in the formation of the system of crime investigation methods, the method of committing criminal offenses is a central and mandatory component of forensic characterization.

The analysis of law enforcement practice shows that during the investigation of the investigated criminal offenses, investigators experience significant complications, primarily related to the lack of information about the main methods of committing murders of the elderly and single persons, related to the seizure of their property.

The article examines the main structural elements of the method of committing murders of the elderly and single persons, and determines the actions related to the preparation and commission of these crimes. Based on the study of the practice of investigating these crimes, the most typical methods of their commission were established, namely, inflicting damage on the victim with blunt, hard objects; causing damage to the victim with sharp, cutting, chopping objects; by inflicting damage with hands and feet; suffocation with a noose or by closing the respiratory organs (mouth and nose) with a soft object; drowning; administration of lethal injections into the body.

Key words: criminal offense, investigation, murder, method of commission, elderly persons.

Постановка проблеми. Забезпечення соціально-економічних та особистих прав і свобод найбільш вразливих верств населення є головним вектором діяльності суспільства на шляху до становлення правової європейської держави. Законодавством України встановлюється необхідний рівень гарантій прав осіб похилого віку в усіх сферах життя. Однак у соціально-політичній обстановці, що склалася в країні, збільшилась кількість вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном. Така ситуація значною мірою зумовлена соціальними, психологічними, біологічними особливостями потерпілих, що спонукає злочинців у прийнятті рішення вчинити злочин щодо зазначеної категорії осіб.

Стан дослідження. У різні часи проблеми розслідування окремих видів вбивств викликали інтерес у вітчизняних та зарубіжних учених-криміналістів, зокрема О. В. Александренко, О. О. Андрєєв, О. А. Баригіна, І. В. Борисенко, В. В. Бородулін, О. Ю. Булукуков, А. І. Дворкін, С. Ф. Здоровко, В. М. Ісаєнко, І. І. Когутин, В. О. Коновалова, Ю. Б. Комаринська, Є. О. Логинов,

В. О. Малярова, В. В. Семенов, В. Л. Синчук, А. В. Старушкевич, Г. С. Фоміна та ін. Окремі питання протидії злочинам відносно осіб похилого віку, у контексті їх кримінально-правової кваліфікації і кримінологічної характеристики та профілактики досліджували О. В. Барсукова, О. М. Гришко, М. П. Джеймс, К. Л. Попов та інші.

Метою статті є визначення та узагальнення найбільш поширених способів вчинення вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, розуміння та дослідження яких дає можливість слідчому з перших кроків розслідування визначити напрямки розслідування, визначити місця та тактику отримання доказової інформації.

Виклад основного матеріалу. Криміналістична характеристика служить слідчому інформаційною базою для: побудови моделей вчинення вбивств; аналізу поведінки винного, встановлення мотиву та умислу; прийняття рішень про напрямки розслідування та побудови алгоритму дій; конкретизації доручень органам дізнання, постановки завдань перед фахівцями, експерта тощо;

вжиття заходів щодо встановлення обставин, знярядь та засобів, за допомогою яких було скоєно вбивство; збору та відтворення слідової картини; прийняття деяких кримінально-процесуальних і кримінально-правових рішень [1, с. 325; 2, с. 119].

Категорійний статус криміналістичної характеристики злочинів визнає багато вітчизняних і закордонних дослідників. Наукова значущість криміналістичної характеристики підтверджена численними дисертаційними, монографічними дослідженнями і науковими статтями. За останні сорок років фактично кожен методик розслідування злочинів розроблено з формулюванням криміналістичної характеристики відповідного виду злочину і рекомендацій щодо використання її даних для вибору найефективніших методів розслідування та розкриття злочинів [3, с. 33].

Системний опис криміналістично значущих ознак або побудова криміналістичної характеристики вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, потребує змістовного наповнення її структурних елементів. Розглядаючи структуру криміналістичної характеристики злочинів, науковці винятково важливим і рухомим елементом, що істотно впливає на конкретний зміст приватних методик розслідування, називають спосіб вчинення кримінальних правопорушень. Виявлення нових способів досягнення злочинних результатів здійснюється практичним шляхом і спонукає до розробки нових методичних рекомендацій, покликаних забезпечити успіх розслідування в умовах використання нових способів вчинення злочинів. У свою чергу, глибоке наукове осмислення нових способів злочинної діяльності, аналіз тенденцій науково-технічного прогресу і соціально-економічних умов розвитку суспільства дозволяють визначити можливість виникнення нових способів вчинення злочинів (як детермінованих об'єктивними умовами способів дій) [4, с. 303].

Спосіб, яким було вчинено злочин, інколи називають «почерком злочинця». Як упорядкована сукупність послідовних процедур (прийомів, засобів, які використовують) він залежить від великої кількості різних чинників, що їх не завжди можна точно визначити. Тому цей зв'язок має ймовірний характер і реально виявляє себе лише при спостереженні масових явищ. Водночас спосіб вчинення злочину є однією з ознак, за якою створюють криміналістичні обліки, автоматизовані, бази даних, які використовують для розслідування кримінальних правопорушень [5, с. 43]. Спосіб учинення злочину – це не просто сукупність вольових дій, а закономірно визначена, структурована система поведінки суб'єкта, спрямована на його підготовку, вчинення та приховування кримінального правопорушення [6, с. 70].

Відмінною рисою будь-якого злочину, в тому числі і вбивства, є їх різноманітні способи підготовки до вчинення кримінального правопорушення, його вчинення та діяльність щодо приховування слідів вчиненого злочину. Способу вчинення злочинів у криміналістиці завжди приділялась і приділяється велика увага, оскільки він виступає «ключем» до розкриття злочинів, відображає характерні особливості діючої особи, є визначальною ланкою в розробці окремих методик та виступає основним елементом криміналістичної характеристики злочину [7, с. 197].

Дослідження способів вчинення злочинів зумовлено в першу чергу тим, що спосіб є найбільш динамічною і рухомою характеристикою, оскільки саме спосіб – безпосередня форма адаптації злочинців до соціальних умов, що змінюються. Особливий інтерес щодо їхньої новизни й актуальності мають способи вчинення нових для нашого кримінального законодавства злочинів, а також раніше відомі злочинів, але вчинених новими, більш кваліфікованими, малодослідженими з криміналістичних позицій способами [8, с. 71].

Бахін В.П. зазначає, що конкретний спосіб вчинення злочину – це відображення особливостей його «творця» [7, с. 201]. Разом з тим, ми підтримуємо думку С. М. Зав'ялова, який вважає, що спосіб вчинення злочину охоплює систему взаємопов'язаних дій суб'єкта (або утримання від них), що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних знарядь і засобів та спрямовані на досягнення мети злочину. Для криміналістичної характеристики способу вчинення злочину важливі насамперед ті його сторони, що відбиваються назовні, і відтак мають досить високий ступінь інформативності [8, с. 44].

Відомо, що в криміналістиці спосіб вчинення кримінального правопорушення прийнято поділяти на повноструктурний спосіб вчинення (включає в себе три етапи: підготовку, вчинення та приховування) та відповідно неповноструктурний, тобто такий спосіб в якому відсутній один з етапів його вчинення, а саме відсутня або підготовку, або приховування.

З урахуванням думок науковців, а також результати аналізу кримінальних проваджень про вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, дозволив розділити зазначену категорію злочинів за способом підготовки на дві групи: 1) вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, що вчиняються без попередньої підготовки (57,8 %); 2) вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, що вчиняються із попередньою підготовкою (43,2 %) [9, с. 30].

В ході проведених досліджень встановлено, що досить часто вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, вчиняються без попередньої підготовки. В даному випадку можна відзначити, що вбивця вчиняє імпульсивний злочин під впливом раптово виниклого наміру, прагнучи до досягнення бажаної мети. Ця ситуація виникає в тих випадках, коли у суб'єкта несподівано з'являється можливість легкого заволодіння майном потерпілого, зазвичай віктимної поведінки, або виникає термінова потреба в грошах на придбання наркотиків, спиртного і т.п. Так, ОСОБА_1, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, 5 вересня 2017 року, близько 23-00 год, з метою заволодіння грошовими коштами прийшов до домогосподарства, яке належить ОСОБА_4, бабі обвинуваченого по батьковій лінії. Зайшовши до будинку через незачинені двері та побачивши ОСОБА_4, діючи умисно, усвідомлюючи свою явну фізичну перевагу над потерпілою, яка була особою похилого віку, з метою подолання її опору обвинувачений ОСОБА_1 наніс їй декілька ударів кулаками рук в область голови та тулуба, внаслідок чого вона впала на ліжку, продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел на заволодіння грошовими коштами, ОСОБА_1 почав наносити множинні удари кулаками рук в область голови та тулуба потерпілої, вимагаючи у неї надати йому грошові кошти, які знаходились в будинку. Отримавши відмову ОСОБА_4, обвинувачений ОСОБА_1 з метою приховання вчиненого ним з корисливих мотивів розбійного нападу вирішив вчинити умисне вбивство ОСОБА_4. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вчинення умисного вбивства ОСОБА_4, обвинувачений ОСОБА_1 підійшов до неї, коли вона лежала на ліжку, та діючи умисно, застосовуючи насильство, небезпечне для її життя, прикладаючи значну фізичну силу, ногою вперся в область грудей і, затуливши своєю рукою рот і ніс потерпілої, позбавивши таким чином її можливості вільно дихати, утримував до тих пір, поки остання не перестала подавати ознаки життя. Смерть ОСОБА_4 настала від механічної асфіксії. Після вчинення умисного вбивства ОСОБА_4 обвинувачений ОСОБА_1 ретельно обшукав її будинок, однак, не знайшовши грошових коштів, покинув житло потерпілої. Після цього обвинувачений ОСОБА_1, близько 23-30 год 5 вересня 2017 року, перебуваючи в стані алкогольного

сп'яніння, з метою заволодіння грошовими коштами прийшов до будинку, який належить ОСОБА_5, бабі обвинуваченого по материнській лінії. Вхідні двері були зачинені, тому ОСОБА_1 покликав ОСОБА_5, і після того, як вона вийшла до нього, обвинувачений ОСОБА_1 діючи умисно, усвідомлюючи свою явну фізичну перевагу над потерпілою, яка була особою похилого віку, з метою подолання її опору, наніс їй декілька ударів кулаками рук в область голови та тулуба, потім задушив. Після вчинення умисного вбивства ОСОБА_5 обвинувачений ОСОБА_1 привласнив собі знайдені в будинку грошові кошти в сумі 1500 грн, якими розпорядився на власний розсуд [10]. Умисел в даному випадку на позбавлення життя потерпілого виникає раптово і, як правило, відразу ж реалізується.

Цікавою з цього приводу є думка В. О. Коновалової, яка вважає, що момент раптовості і для злочинця, і для потерпілого майже рівноцінний. Це призводить до висновку про те, що стадії (або моменту) підготовки до вчинення вбивства немає. Дані твердження викликають сумніви, оскільки підготовчий етап (момент) існує і в імпульсивному злочині, хоча він мало простежується, так як існує в стислому вигляді (миттєві підготовчі дії: злочинець шукає зброя для нападу, обирає місце нанесення травми, продумує свою безпеку) [11].

У наведеній ситуації, незважаючи на мало вловимі для сторонньої особи моменти підготовчого характеру, вони знаходять своє вираження в окремих діях, що передують власне злочинним, так як елемент свідомого в них присутній, хоча імпульсивна сторона переважає, створюючи видимість неусвідомленої поведінки. Ці дії досить очевидні при деякому їх аналізі, вони найчастіше супроводжують такі злочини, як імпульсивні вбивства. У таких випадках рідко мають місце спонтанні дії, в результаті яких травмувався б сам злочинець; більш того, їм обирається місце нанесення травми в життєво важливі органи жертви, вживаються заходи щодо уникнення її опору, що загрожує життю вбивці [11].

Слід додати, що в даному випадку на вибір способу злочину з раптово викликаним наміром впливає обстановка злочину. Опинившись в незнайомій обстановці, при реалізації дій, які не були результатом реалізації заздалегідь продуманого плану, злочинець на інтуїтивному рівні буде вибирати знайомі йому моделі поведінки. Тобто здійснюючи контакт з навколишнім середовищем за допомогою наявних навичок та звичок, які були сформовані на протязі значного періоду часу шляхом багаторазового успішного застосування. І тільки ті навички і вміння, котрі самою особою визнаються найбільш дієвими, будуть застосовуватись нею несвідомо, на рівні умовних рефлексів, у критичній ситуації [12, с. 596].

Але підготовка до вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб може представляти і складну систему заходів, в число яких входять розробка плану вбивства, підбір співучасників і підшукування зброя злочину, засобів маскування зовнішності, пошук жертви та спостереження за нею, вибір умов, зручних для здійснення задуму, заманювання потерпілого в місце, обрані для вбивства.

У процесі вивчення даної категорії кримінальних правопорушень було виявлено, що при підготовці до вчинення вбивств злочинці здійснюють наступні дії:

– підготовка зброї, зброя та інших засобів злочину – 59,6, % випадків;

– завчасний вибір та вивчення майбутньої жертви (особи похилого віку або одинокої особи), знайомство з потерпілим і входження у довіру до нього і відповідно вибір найбільш зручного місця вчинення злочину – 34,5 % випадків;

– вибір часу, потрібного для вчинення вбивства – 31,4 % випадків; – підготовка засобів маскування зовнішності – 23,9% випадків;

– розробка плану вчинення кримінального правопорушення, підбір співучасників і розподіл ролей між ними – 18,7 % випадків.

Здійснюючи підготовчі дії злочинець пристосовується до об'єктивної обстановки і умов зовнішнього середовища, вивчає шляхи підходу і відходу з місця нападу з метою виключити присутність можливих очевидців і свідків. Ці дії здійснюються шляхом особистого спостереження за особливостями поведінки зазначеної категорії осіб, вивчення місця розташування будинків майбутніх жертв тощо. Злочинці при цьому враховували в яких домах проживають особи похилого віку та одинокі особи, які підбирали за наявністю пластикових вікон, доглянутих присадибних ділянок, кондиціонерів тощо. При цьому бажано було, щоб домоволодіння були розташовані на околицях населених пунктів.

Значне місце в підготовці займають дії, пов'язані з пошуком майбутньої жертви (осіб похилого віку та одиноких осіб) і знайомство з нею. З цією метою правопорушники під будь-яким приводом відвідують будинки, виявляють потерпілих віктимної поведінки, встановлюють з ними знайомство і потім здійснюють щодо цих осіб злочин. Нерідко їхню увагу привертають увагу таблички на заборі або на вхідних дверях: «Тут живе ветеран Великої Вітчизняної війни». В даному випадку злочинці вважають, що тут можуть проживати особи похилого віку, у яких мають бути нагороди та медалі.

Обираючи спосіб вбивства, злочинець враховує особистісні особливості майбутньої жертви, спосіб життя тощо. Як свідчить практика, злочинці володіють інформацією про те, хто, де і з ким проживають потерпілі, у кого з людей похилого віку є проблеми зі здоров'ям, і де вони зберігають свої заощадження. Пенсіонерам добре знайомі злочинці, які входять у довіру своєю привітністю і доброзичливістю.

Окремо слід наголосити на способах проникнення вбивць на територію домоволодіння потерпілих. Як свідчить практика, злочинці потрапляють у житло осіб похилого віку, відрекомендовуючись співробітниками різноманітних соціальних служб, поштового відділення, районних електромереж тощо або мають вільний доступ до помешкання (родичі, друзі, знайомі, сусіди) [13, с. 122].

Мали місце випадки, коли, готуючись, вбивці продавали літнім особам різноманітні речі (одяг, побутовий товар тощо), при цьому обирали людей похилого віку та одиноких осіб, у яких можуть бути чималі заощадження, ордені, предмети антикваріату, золоті вироби та інші цінні речі. При будь-якій нагоді, заходячи в будинок чи на подвір'я, вивчали обстановку, шляхи відходу. Особливу увагу звертали на те, якими купорами розраховується за товар літні люди, та обережно розпитували, хто живе в домі, чи навідують їх родичі й т.д. Цікаво, що аби увійти в довіру до майбутньої жертви й потрапити до хати, злочинці часом віддавали свій товар майже за безцінь, а також уважно вивчали місце, з якого потерпілі діставали гроші. Згодом поверталися в дім, позбавляли пенсіонерів життя і забирали всі цінні речі.

Розробка плану іноді включає не тільки визначення способу позбавлення життя і заволодіння майном потерпілого, але й дії щодо визначення зброя для вчинення кримінального правопорушення. За ознакою використання зброя і засобів злочину способи вчинення поділяють на такі, що вчиняють із застосуванням спеціально підготовлених, пристосованих зброя і засобів, які опинились у злочинця випадково, або без їх застосування [8, с. 52].

Розраховуючи залишитися безкарним, злочинець прагне знайти таке зброя заповідання смерті, що дозволило б йому виконати задумане й убезпечити себе від переслідування, направити слідство помилковим шляхом. Засоби обираються залежно від того, чи має можливість злочинець зблизитися з жертвою чи ні [14, с. 582].

Для характеристики змісту способів вчинення досліджуваних вбивств важливим є визначення знарядь та засобів, які використовують убивці. Аналіз кримінальних проваджень про вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, показав, що під час його вчинення злочинцями використовуються різноманітні знаряддя та засоби:

1) Так у більшості випадків (66,2 %) вбивство було вчинено з використанням підручних тупих предметів (пляшок з-під алкогольних напоїв, скалок, палок, бит, каміння, сковорідок, молотків, металевої труби, автомобільного кардану, гантелі, табуретки, навісного замка, банки з медом тощо).

2) Значно меншу кількість травм (23,8 % від загальної кількості) були нанесені предметами, якими спричиняли колоті чи колото-різані ушкодження: ножиці, ножи, вили, коси, серпи, сокири.

3) У 10,0 % випадках злочинцями використовувались мотузка, скотч, провід від праски у разі задушення [9, с. 36].

Вивчення судово-слідчої практики показало, що для аналізованої групи злочинів характерна виняткова стійкість повторюваних способів вчинення суспільно небезпечних посягань. Це питання має важливе значення для розслідування даних злочинів.

Аналіз багатоепізодних кримінальних проваджень про вбивства осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, констатував, що вони відбувалися однорідними способами, включаючи дії з підготовки, вчинення та приховування. Вбивці, обравши і випробувавши певний спосіб вчинення злочину, виключно рідко змінюють його і переходять на інші способи вчинення.

Висновки. Отже слід зазначити, що способи вчинення вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном є різноманітними та знаходяться у прямій залежності від особи злочинця. Тому по-перше, такі способи поділяються на способи, що включають в себе підготовку до його вчинення, та способи без попередньої підготовки.

По-друге, способи вчинення вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, слід поділяти за безпосереднім способом вчинення:

- нанесення потерпілому пошкоджень тупими, твердими предметами – 58,8%;
- нанесення потерпілому пошкоджень колючо-ріжучими, рублячими предметами – 47,1 %;
- шляхом нанесення пошкоджень руками і ногами – 41,2 %;
- задушення петлею або шляхом закриття м'яким предметом дихаючих органів (рота і носа) – 37,5 %; – отруєння – 10,3 %; – утоплення – 8,0 %.

Також з огляду на викладене та на підставі вивчених нами кримінальних проваджень способи вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном, можна поділити на такі категорії:

По-перше, способи, що пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень і виділенням крові: 1) побиття, у тому числі з використанням різних предметів для нанесення ударів (кйків, пляшок, арматури тощо); 2) нанесення колото-різаних тілесних ушкоджень (із використанням колючо-ріжучих предметів).

По-друге, способи не пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень і виділенням крові, зокрема це асфіксія (задушення руками, мотузкою, з використанням скотча); утоплення; введення в організм смертельних ін'єкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мальцев О. В., Саїнчин О. С., Сотула О. С. Теоретичні основи розслідування умисних вбивств: кримінально-правові, криміналістичні та психологічні аспекти. Психологічний портрет серійного вбивці : монографія. Ottawa : Accent Graphics Communications & Publishing, 2019. 754 с.
2. Шаповал К.А. Визначення поняття та структури криміналістичної характеристики вбивств, учинених у зв'язку з домашнім насильством. *Право і безпека – Право і безпека – Law and Safety*. 2020. № 1(76). С. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.1.17>.
3. Малярова В. О. Система елементів і сучасні підходи до аналізу криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 32–39.
4. Салтевский М. В. Специализированный курс криминалистики: учебник. Киев : КВШ МВД СССР, 1987. 384 с.
5. Колесниченко А.Н. Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. пособ. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.
6. Пяковський В. В. Спосіб учинення злочину як елемент криміналістичної характеристики умисного вбивства дитини батьками, родичами або особами, на яких покладено обов'язки з її виховання. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 69-73. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1837> (дата звернення: 10.09.2022).
7. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002). Киев, 2002. 268 с.
8. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ Київ, 2005. 232 с.
9. Павлюк О.С. Розслідування вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ Київ, 2021. 238 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/18805> (дата звернення: 10.09.2022).
10. Судове провадження № 1-кп/130/44/2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82674608> (дата звернення: 05.09.2022).
11. Коновалова В.Е. Вбивство: мистецтво розслідування: монографія. Харків: Факт, 2001. 311 с.
12. Динту В. А. Співвідношення обстановки злочину і способу злочину. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. С. 593–598.
13. Павлюк О. С. Способи вчинення вбивств осіб похилого віку, пов'язаних із заволодінням їх майном. *Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку* : зб. тез та доповідей підсумкової наук.-теорет. конф. Київ. 2016. С. 121–123.
14. Криміналістика : підручник / В. В. Пяковський, та ін. ; за ред. В. В. Пяковського. – 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/19880> (дата звернення: 12.09.2022).